

Milan Kovačka

5000 rokov

FILOZOFIE, NÁBOŽENSTVA, VIED A UMENÍ

v podrobnom historicko-geografickom rámci I.

STATIS, Bratislava 2001, ISBN 80-85659-26-3, 492 strán A5, rozsah 37,45 AH

Prvý diel tejto dvojzväzkovej práce doc. Ing. Milana Kovačku, PhD. predstavuje publikáciu svetového významu a dosahu. Kniha sa zaoberá problematikou vývoja filozofického myslenia, náboženských učení a umenia od zrodu klinového písma u Sumerčanov (cca 3000 rokov pred n. l.) až do konca renesancie (približne do začiatku 17. storočia). Autor tu opisuje a rozoberá závažné a zložité otázky filozofie, náboženstva a histórie všetkých civilizácií našej planéty. Logicko-vecne-chronologicky usporiadaná a sklbená sústava obrovského množstva poznatkov zahŕňa niekoľko tisíc osôb (filozofov, teológov, vedcov, svätcov, umelcov a vládcov) a ich myšlienok, ako aj historických udalostí a vedeckých a umeleckých diel.

Kniha je dobrou učebnou pomôckou pre mladú generáciu dychtiacu po poznaní, ktorej poskytne vhodný materiál k zamysleniu sa nad cieľom a zmyslom života. Unaháňaný život dneška nenecháva strednej generácii veľa času na čítanie kníh s filozofickou alebo náboženskou problematikou. Hutná podoba tejto práce však umožňuje i veľmi zaneprázdneným ľuďom získať v pomerne krátkom čase nevídané množstvo dôležitých a zaujímavých poznatkov. Príslušníci staršej generácie tu určite nájdu poznatky, ktoré im pomôžu porovnávať a hodnotiť ich celoživotné postoje, názory a skúsenosti.

Cena knihy je úmerná počtu zakúpených kusov knihy:

Počet kusov	Cena za 1 kus
1	30 €
2 – 4	28 €
5 a viac	25 €

Knihu možno objednať za uvedené ceny u vydavateľa na adrese **STATIS, Starhradská 12, 85105 Bratislava, fax:02 39004009**. Knihu možno tiež kúpiť vo vybraných kníhkupectvách na Slovensku. Informácie, aj o ďalších knihách, na internete: <http://www.statis.biz>

OBSAH

PREDHOVORY	13
1 VÝCHODNÉ KULTÚRY.....	17
Úvod	17
1.1 MEZOPOTÁMIA	18
1.1.1 Sumer a Sumerčania	18
1.1.2 Akkadské a novosumerské obdobie	20
1.1.3 Asýrske a babylonské ríše	20
1.2 EGYPT	22
1.2.1 Doba preddynastická a archaická	23
1.2.2 Stará ríša	24
1.2.3 Stredná ríša	25
1.2.4 Nová ríša	26
1.2.5 Neskoré obdobie	29
1.3 KRÉTA A MYKÉNY	30
1.4 ETNIKÁ NA BLÍZKOM VÝCHODE	31
1.4.1 Chetiti a Churiti	32
1.4.1.1 Chetiti (Hititi)	32
1.4.1.2 Churiti a ich ríše.....	33
1.4.2 Etniká v starobylej Fenícií, Sýrií, Arábií a Palestíne (Kanaán)	33
1.4.2.1 Feničania	34
1.4.2.2 Amorejci	34
1.4.2.3 Aramejci a Arabi	35
1.4.2.4 Izraeliti (Hebrejci, Židia)	35
1.4.2.5 Filištínci	38
1.4.3 Ríše Frýgov a Lýdov	38
1.4.4 Kimeri a Skýti	39
1.4.5 Arméni a Gruzínci	40
1.5 IRÁNČANIA (PERŽANIA) A ICH KULTÚRA A NÁBOŽENSTVO	41
1.6 INDICKÁ FILOZOFIA	43
1.6.1 Prvotné písomníctvo hinduizmu (védy)	44
1.6.2 Heterodoxné učenia (náboženstvá)	48
1.6.2.1 Budhizmus	49
1.6.2.1.1 Budhistické školy	51
1.6.2.2 Džinizmus (Jainizmus)	54
1.6.2.3 Indický materializmus	54
1.6.3 Ortodoxné filozofické systémy	55

1a) Njája	55
1b) Vaišešika	56
2a) Sánkhja	56
2b) Joga	57
3a) Mímámsá (Púrva)	58
3b) Vedanta (Uttara Mimamsa)	58
1.6.4 Dynastie, veda, umenie a náboženstvo	59
1.6.4.1 Historický prehľad.....	59
1.6.4.2 Hinduistické konfesie	62
1.7 ČÍNSKA FILOZOFIA	64
1.7.1 História dynastií v Číne	64
1.7.2 Filozofické školy čínskeho myslenia	68
1.7.2.1 Konfucianizmus	68
1.7.2.2 Taoizmus	72
1.7.2.3 Mohizmus (Moizmus)	74
1.7.2.4 Škola mien (Ming čia)	75
1.7.2.5 Jin Janq čia	76
1.7.2.6 Fa čia (Škola legalistov).....	78
1.7.2.7 Unifikačné tendencie vo filozofickom myslení	79
1.7.2.7.1 Prvé eklekticko-synkretické náznaky	80
1.7.2.7.2 Konfucianizmus unifikátora Tung Čung-šu	80
1.7.2.8 Novotaoizmus	82
1.7.2.9 Budhizmus v Číne	83
1.8 JAPONSKO A ĎALŠIE ÁZIJSKÉ KRAJINY	85
1.9 CIVILIZÁCIE NA ZÁPADNEJ POLOGULI, V AFRIKE A AUSTRÁLII	88
1.9.1 Ameriky	88
1.9.1.1 Rané andské kultúry	88
1.9.1.2 Mexicko-stredoamerické kultúry	90
1.9.1.3 Severná amerika	93
1.9.2 Afrika	94
1.9.3 Austrália a Oceánia	103
1.9.3.1 Austrália	103
1.9.3.2 Oceánia	106
2 A N T I K A	111
Prehľad starogréckych dejín	111
a) Náboženstvo a mytológia	111
b) Grécke polis a kolonizácia	112
c) Umenie a vedy	115
2.1 PRVÍ GRÉCKI FILOZOFI	118
2.1.1 Milét'ania	119

2.1.2	Pytagorovci	120
2.1.3	Herakleitos	121
2.1.4	Eleati	122
2.1.5	Sprostredkovacie filozofické systémy	123
2.1.5.1	Empedokles	123
2.1.5.2	Anaxagoras	124
2.1.5.3	Atomisti	125
2.2	SOFISTICKO-SOKRATOVSKÉ OBDOBIE	126
2.2.1	Sofisti	126
2.2.1.1	Protagoras	127
2.2.1.2	Ďalší sofisti	128
2.2.2	Sokrates a sokratovské školy	129
2.2.2.1	Sokrates	129
2.2.2.2	Sokratovské školy	131
2.2.2.2.1	Cynici	131
2.2.2.2.2	Kyrénčania	132
2.2.2.2.3	Megarská škola	133
2.3	PLATÓN	134
A.	Životopis a práce	134
B.	Učenie o ideách	135
C.	Teória poznania	138
D.	Úvahy o: duši, čnostiach a štáte	142
1.	Duša	142
2.	Čnosti	143
3.	Štát	143
2.4	ARISTOTELES	145
A.	Život a diela	145
B.	Logika	147
C.	Metafyzika	150
D.	„Fyzika“ (a psychológia)	154
1.	Aristotelova kozmológia	154
2.	Psychológia	156
E.	Etika-politika-poetika	158
1.	Etika	158
2.	Politika	160
3.	Poetika	162
2.5	FILOZOFIA HELENISTICKO-RÍMSKEJ EPOCHY	162
A.	Doba helenizmu	162
B.	Rím a Rímska ríša	165
1.	Italikovia a Etruskovia	165
2.	Rímske kráľovstvo a republika	166
3.	Triumviráty a cisárstvo	169
4.	Náboženstvo, umenie a literatúra	171

2.5.1 Stoicizmus	174
2.5.1.1 Staršia stoa	174
2.5.1.2 Stredná stoa	177
2.5.1.3 Nový (rímsky) stoicizmus	178
2.5.2 Epikureizmus	179
2.5.3 Skepticizmus	182
2.5.4 Platonské akadémié a peripatetická škola	183
2.5.4.1 Akadémié	183
2.5.4.2 Peripatetická škola	185
2.5.5 Cynici a eklektici	186
2.5.5.1 Cynicizmus	186
2.5.5.2 Eklekticizmus	187
2.5.6 Novopytagoreizmus a stredný platonizmus	189
2.5.6.1 Novopytagoreizmus	189
2.5.6.2 Stredný platonizmus	190
2.5.7 Novoplatonizmus	191
2.5.7.1 Plotinova škola novoplatonizmu	192
2.5.7.2 Ďalšie novoplatónské školy	195
1. Sýrska škola	195
2. Pergamonská škola	196
3. Škola aténska	196
4. Alexandrijská škola	198
2.5.7.3 Latinskí novoplatonici	198
3 P A T R I S T I K A	199
3.1 APOŠTOLI A EVANJELISTI	199
3.2 APOŠTOLSKÍ OTCOVIA	202
3.3 KREŠŤANSKÁ APOLOGETIKA	203
3.3.1 Grécki apologéti	204
3.3.2 Latinskí apologéti	205
3.4 GNOSTICIZMUS (PRÍVRŽENCI A ODPORCOVIA)	206
3.5 KREŠŤANSKÉ ŠKOLY A MYSLITELIA GRÉCKEHO VÝCHODU	211
1. Alexandrijčania (Klement, Origenes)	211
2. Antiochijčania (Ján Zlatouсты)	214
3. Kappadockí otcovia (G. Nyssenský, Bazil, G. Nazianrský)	216
4. Ćezarea (v Palestíne)	217
5. Ďalšie školy a myslitelia	218
3.6 OSEM PRVÝCH (VÝCHODNÝCH) KONCILOV	219
1. Nicea (r. 325)	220
2. Konštantínopol (r. 381)	220
3. Efezus (r. 431)	221
4. Chalcedón (r. 451)	221

5. Druhý carhradský koncil (r. 553)	223
6. Tretí carhradský koncil (r. 680/1)	223
7. II. nicejský (r. 787)	223
8. Štvrtý carhradský koncil (r. 869/70)	224
3.7 OTCOVIA LATINSKÉHO ZÁPADU	225
3.7.1 Hilar z Poitiers	225
3.7.2 Ambróz	225
3.7.3 Hieronym	225
3.7.4 Aurelius Augustinus	226
A. Stručný životopis	226
B. Augustínové písomné práce a ich témy	226
C. Poznanie u Augustína	229
D. Boh – stvorenie – človek (duša)	231
E. Etika	235
F. Dve spoločenstvá a filozofia dejín	236
G. Význam sv. Augustína	238
3.8 STREDOVEKÁ PATRISTIKA	238
3.8.1 Dejinný náčrt	239
a) Sťahovanie národov a ich kristianizácia	239
a ₁) Germáni	239
a ₂) Slovania	243
a ₃) Kočovné stepné kmene	246
b) Byzancia	247
3.8.2 Mníšstvo a kláštory	248
3.8.3 Pseudo – Dionýz Areopagita	250
a) Boh a svet	251
b) Cesty poznávania Boha	252
3.8.4 Boethius	253
A. Práce a rozdelenie filozofie	253
B. Duša (človek) a poznanie	255
C. Ontológia	256
D. Univerzália	258
3.8.5 Ďalšie mysliteľské osobnosti	259
3.9 RANOKRESTĀNSKÉ A BYZANTSKÉ UMENIE	261
4 S C H O L A S T I K A	267
a) Kláštorné a katedrálne školy	267
b) Karolínska renesancia	268
c) Pojem scholastika	269
4.1 RANÁ SCHOLASTIKA	270
4.1.1 Myslitelia počiatočného štádia	270
Ján Scotus Eriugena	271

a) O rozdelení přírody	272
b) Quattuor species „naturae“	273
4.1.2 Saeculum obscurum	275
1. Svetská moc	275
2. Pápežstvo	277
3. Pohromy zvonku	278
4.1.3 11. storočie – sv. Anzelm	279
4.1.3.1 Reformné hnutie v Cirkvi	279
4.1.3.2 Dialektici a antidialektici	282
4.1.3.3 Anzelm Canterburský	283
a) Viera a teológia	283
b) Rozum a pravda	284
c) Dôkazy existencie Boha	285
4.2 OTÁZKA UNIVERZÁLIÍ A ŠKOLY V 12. STOROČÍ	286
4.2.1 Univerzáliá	286
4.2.1.1 Prepiaty realizmus	287
4.2.1.2 Nominalizmus	288
4.2.1.3 Na ceste k umiernenému realizmu – Abelard	289
a) Pohnutý život	290
b) Status univerzálií podľa Abelardovej teórie poznania	290
c) Myšlienky a práce filozofujúceho teológa	292
4.2.2 Školy v turbulentnom 12. storočí	293
4.2.2.1 Dejinná situácia	293
a) Križiacke hnutie a rehole	294
b) Dynastie	296
c) Vrchol pápežskej moci	300
d) Mestá	301
e) Heretické hnutia a inkvizícia	302
f) Španielska reconquista (rekonkústa)	303
4.2.2.2 Školy a myslitelia	304
a) Chartreská škola	304
b) Škola sv. Viktora	306
c) Iné školy a jednotlivci	307
4.3 BLÍZKOVÝCHODNÉ A ĎALEKOVÝCHODNÉ FILOZOFIE OBDOBIA	
SCHOLASTIKY	309
4.3.1 Arabsko – moslimská civilizácia a filozofia	309
4.3.1.1 Islamské učenie a ríše	309
4.3.1.2 Filozofi a vedci	312
Avicenna	313
Al-Ghazali	315
Averroes	316
Ďalší vedci a myslitelia	317
4.3.2 Židovská filozofia	318
Avicebron	319
Maimonides	320

4.3.3	Indická filozofia	322
4.3.4	Čínska, japonská a kórejská filozofia	323
4.3.4.1	Novokonfucianizmus	323
4.3.4.2	Japonsko a Kórea	327
4.4	VRCHOLNÁ SCHOLASTIKA	328
4.4.1	Univerzity, rehole a prekladatelia	328
4.4.1.1	Univerzity	328
4.4.1.2	Nové rehole	330
4.4.1.3	Prekladatelia	331
4.4.2	Myslitelia vrcholnej scholastiky	332
4.4.2.1	Bezprostrední predchodcovia	333
4.4.2.2	Dominikánsko – františkánsky štvorlístok	335
	BONAVENTÚRA	336
A.	Vzťah medzi filozofiou a teológiou	336
B.	Poznanie Boha	336
C.	Bonaventúrova filozofická syntéza	337
	ALBERT VEĽKÝ	339
A.	Aristotelizmus-(novo)platonizmus a vzťah medzi filozofiou a teológiou	339
B.	Albertov prínos k antropológii a etike	341
C.	Spisy a žiaci	342
	TOMÁŠ AKVINSKÝ	343
A.	Život a dielo	343
B.	Filozofia a teológia	344
C.	Ontológia	345
D.	Boh a stvorenie	348
E.	Tomašovo učenie o človeku a poznaní	350
F.	Morálna a politická teória Akvinského	352
	JOHANNES DUNS SCOTUS	355
A.	Autenticita prác	355
B.	Ontológia a teória poznania	356
C.	Poznanie Boha	359
D.	Voluntarizmus a etika	360
4.5	NESKORÁ SCHOLASTIKA	361
4.5.1	Františkánski filozofi	362
4.5.2	Myslitelia iných proveniencií	364
4.5.3	Radikálny („averroistický“) aristotelizmus	367
4.6	ROZVRÁTENIE SYNTÉZ SCHOLASTIKY	368
4.6.1	Prekliesňovatelia „via moderna“	369
4.6.2	VILIAM OCKHAM (OCCAM)	370
A.	Život a práce	371

B. Logika a teória poznania	371
C. Tri hlavné princípy Ockhamovho myslenia	374
D. Metafyzika a poznanie Boha	376
E. Človek a etika	377
4.7 VIA MODERNA VO FILOZOFII A VEDÁCH 14. STOROČIA	378
4.7.1 Nicolas d'Autrecourt a Jean de Mirecourt	379
4.7.2 Oxfordská a parížska škola	380
4.7.3 Ďalší významní myslitelia tejto doby	384
4.8 MYSTICIZMUS V 14. STOROČÍ	386
4.9 UMENIE V STREDOVEKU	389
a) Byzantské umenie	390
b) „Barbarské“ umenie Germánov	392
c) Moslimské umenie	393
d) Románske umenie	396
e) Gotické umenie	398
5 RENESANCIA (A HUMANIZMUS)	403
5.1 HUMANIZMUS	404
5.2 RENESANČNÁ FILOZOFIA	405
5.2.1 Mikuláš Kuzánsky	406
a) Nekonečnosť Boha a vesmíru	406
b) Cognoscere enim mensurare est	407
5.2.2 Platonizmus (a novoplatonizmus)	409
5.2.3 Aristotelizmus – prívrženci a kritici	411
5.2.4 Ostatné prúdy	413
5.3 OD PRÍRODNEJ FILOZOFIE K PRÍRODOVEDE A OBJAVOM	414
5.3.1 Prírodná filozofia v renesancii	415
5.3.2 Smerom k mechanistickému chápaniu prírody	418
5.3.3 Veda, objavy a vynálezy	421
5.3.3.1 Veda v renesancii	421
5.3.3.2 Vynálezy a zemepisné objavy	425
5.4 POLITICKO-PRÁVNE TEÓRIE A UTÓPIE	427
5.4.1 Politickí teoretici štátu a práva	427
5.4.2 Utopické vidiny	430
5.5 REFORMÁCIE A REFORMA	431
5.5.1 Protestantští reformátori	433
5.5.2 Katolícka reforma	437
5.5.3 Novoveká mystika	444

5.6 SCHOLASTICA SECUNDA V RENESANCI	446
5.6.1 Filozofia a teológia druhej scholastiky (F. Suárez)	446
5.6.2 Filozofia práva a politické teórie	452
5.7 SLOVESNÍ A VÝTVARNÍ UMELCI EURÓPSKEJ RENESANCIE	455
LITERATÚRA	461
REGISTER	469